

تحلیلی بر قابلیت‌های توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم با استفاده از مدل‌های کمی^۱

رضا درویشی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

محمد رضا رضایی^۲

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

علی شمس‌الدینی

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۶/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۴/۱۶

چکیده

گردشگری ساحلی، طیف کاملی از گردشگری، فراغت و فعالیتهای تفریحی را که در نواحی ساحلی و آبهای نزدیک سواحل را در بر می‌گیرد. و به دلیل برخورداری از ویژگی‌های خاص، از سایر عوارض مشابه متمایز می‌باشد. سواحل جنوبی کشور در امتداد خلیج فارس، به عنوان نمادی از اقتدار ملی در روابط بین‌المللی و تعامل کشور با جهان محسوب می‌گردد. این پژوهش با هدف ارزیابی پتانسیل‌ها و محدودیت‌های توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم انجام شده و روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است، حجم نمونه ۲۰ و جامعه آماری نخبگان شهرستان دیلم می‌باشد و از روش کتابخانه‌ای و اسنادی برای جمع‌آوری منابع استفاده شده است و جهت تحلیل داده‌ها از تکنیک SWOT و ANP استفاده شده است. استراتژی ایجاد زمینه مشارکت مردم محلی و تقویت نقش مدیریتی در برنامه‌های آتی گردشگری با ۷۵۴ بالاترین اولویت و استراتژی ایجاد بوم‌گردهای محلی آموزش دیده برای خدمات دهی به گردشگران داخلی و خارجی با امتیاز ۰۵۲/ پایین‌ترین اولویت را در مدل ANP به خود اختصاص داده است. از بین عوامل چهارگانه مدل SWOT کمبود نیروی متخصص و کارآمد در ارائه خدمات و توسعه فعالیت‌های گردشگری با وزن نهایی ۸۸/ و ارتقای انگیزه و میل به گردشگری در شهروندان همسایگان خارجی کشور با وزن ۶۸/ بالاترین ضریب وزنی را به خود اختصاص داده است. به طور کلی استراتژی‌های انتخابی باید از نوع کمینه - بیشینه باشد تا از فرصت‌هایی که متوجه استان است بتوان در راستای از بین بردن ضعف‌های توسعه گردشگری ساحلی بندر دیلم استفاده کرد.

واژگان کلیدی: گردشگری ساحلی، بندر دیلم، ANP SWOT

۱- این مقاله مستخرج از رساله دکتری آقای رضا درویشی با عنوان "برنامه‌ریزی توسعه گردشگری شهرهای ساحلی با تاکید بر پتانسیل‌های جغرافیایی (مطالعه موردی بندر دیلم" با راهنمایی دکتر محمد رضا رضایی و مشاوره دکتر علی شمس‌الدینی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج است.

۲- (نویسنده مسئول) rezaeimohammadreza20@yahoo.com

مقدمه

امروزه گردشگری پیکره اصلی اقتصاد برخی از کشورها را تشکیل می‌دهد و مولد اقتصادی و اشتغالزایی است. رشد قابل توجه و چشمگیر گردشگری در پنجاه سال گذشته، نشان‌دهنده اهمیت فراوان اقتصادی و اجتماعی این پدیده است (Tafreshi, 2013:14). گردشگری پایدار نشأت گرفته از توسعه پایدار است و به دلیل نقشی که گردشگری می‌تواند در این زمینه در کشورهایمانند ایران ایفا نماید، توجه به ملزومات ارتقای گردشگری، یکی از ضرورت‌های گردشگری پایدار در کشور می‌باشد. گردشگری از مهمترین فعالیتهای انسان معاصر است که همراه با به وجود آوردن تغییراتی شگرف در سیمای زمین، تحولاتی بنیادی در شرایط اقتصادی، فرهنگی و آداب و رسوم (Mahalati, 2002:13) به یکی از منابع مهم درآمدی و به یکی از فعالیت عظیم اقتصادی تبدیل شده است (Momforth & Munt, 2003: 8) به عبارتی محدود بودن منابع نفت، گاز و کانی‌های معدنی، دولت‌ها را برآن داشته است که از منابع پایدارتری چون میراث فرهنگی و طبیعی خود بهره برداری نموده و جذابیت‌های آن را تبدیل به منابع درآمد اقتصادی نمایند (Zeiae&Shojae, 2011,3) به طوری که برخی از مناطق با ارائه خدمات مورد علاقه گردشگران در جذب گردشگر موفق تر عمل کرده اند (Hang&Fung chen, 2013: 1). امروزه توریسم برای بسیاری از مدیران و مسئولان شهری به صورت یک امر اقتصادی و نمادین با اهمیت درآمده است که مستلزم ارزیابی «صحنه رقابت»، تعریف و تعیین هدف‌ها، داوری میان گزینه‌های گوناگون در زمینه سرمایه گذاری و آمایش و ایجاد ساختار مدیریت مناسب و تجارتي کردن فرآوردهای گردشگری شهری است. این منطق بهره برداری از امکانات شهری برای گردشگری تاکنون در ایران به مراتب کمتر از کشورهای توسعه یافته مورد توجه بوده است (Dinari, 2006,7). در این زمینه استفاده از مزایای طبیعی و خدادادی نظیر مناظر و قابلیت‌های توانمندساحلی می‌تواند یکی از راه‌های ارزآوری و جذب سرمایه گذاری خارجی و کمک به اقتصاد و توسعه منطقه بندر دیلم باشد. در این راستا تحقیق حاضر در صدد است به بررسی مهمترین قابلیت‌ها و یا محدودیت‌های توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم با استفاده از تکنیک SWOT پرداخته و مهمترین استراتژی‌های انتخابی را با استفاده از فرایند تحلیل شبکه ای ANP انتخاب نماید. تاکنون نیز محققان متعددی به مطالعه پیرامون گردشگری و تاثیر آن بر جنبه‌های مختلف زندگی و توسعه پرداخته اند که به عنوان نمونه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: محرابی و همکاران در سال ۲۰۱۳، به بررسی مهمترین موانع توسعه صنعت گردشگری در ایران پرداخته اند و مهمترین موانع توسعه گردشگری را عوامل زیربنایی، دولتی، فرهنگی، مدیریتی، سیاسی، انسانی و اقتصادی می‌دانند و معتقدند که عوامل زیربنایی بیشترین سهم و عوامل اقتصادی کمترین سهم را دارد.

مهمان دوست در سال ۲۰۱۵، با بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری بی‌المللی در ایران با تاکید بر گردشگری ورودی به این نتیجه رسیدند که عوامل سیاسی داخلی و خارجی، نهادی و سازمانی، زیربنایی و اقتصادی تأثیر معناداری بر عدم توسعه گردشگری در ایران دارند. حیدری و یاری در سال ۲۰۱۵، با بررسی ژئوپلیتیک گردشگری سواحل شمالی خلیج فارس با استفاده از تکنیک SWOT به این نتیجه رسیده اند که جاذبه‌های گردشگری متنوعی در این ناحیه وجود دارد که می‌تواند به یکی از مهمترین مناطق ارزآوری کشور تبدیل گردد. هانگ نیز در سال ۲۰۰۶ در بررسی خود به این نتیجه رسید که در کنار اثرات مثبت، گردشگری اثرات منفی هم دارد و به همان

نسبت در حال رشد و گسترش است که این افزایش نباید به بهای مخاطره افتادن توسعه پایدار گردشگری صورت پذیرد. مورالس در سال ۲۰۰۷ در پژوهشی تحت عنوان اکوتوریسم در مکزیک، چالش‌ها و فرصت‌های آن را معلوم کرده و به این نتیجه رسید که مکزیک بواسطه برخورداری از منابع طبیعی و فرهنگی، پتانسیل‌های عظیمی در زمینه اکوتوریسم دارد ولی به دلیل نبود یک ساختار قانونی برای توسعه اکوتوریسم این پتانسیل‌ها بالفعل نگردیده است. در سال ۲۰۱۰ نیز فاذن و همکاران در پژوهش خود تحت عنوان برنامه گردشگری دره دورو بیان کردند که این ناحیه دارای ویژگی‌های منحصر بفردی است و نیازمند ارتقای گردشگری پایدار جهت مدیریت و حفاظت از این منطقه است. ژانگ در سال ۲۰۱۲ پژوهشی تحت عنوان راهبردهای توسعه گردشگری روستایی در سوژو با استفاده از مدل SWOT با محیط داخلی و محیط خارجی راهبردهای کلان توسعه گردشگری روستایی را از مدل تحلیلی SWOT استخراج می‌نمایند و در نهایت راهبرد تدافعی را راهبرد بهتری جهت توسعه گردشگری روستایی در محدوده مورد مطالعه می‌داند. این تحقیق برپایه مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای به بررسی و ارزیابی قابلیت‌ها و محدودیت‌های پیش‌روی توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم با نگاه و رویکرد استراتژیک می‌پردازد و برای این منظور از تکنیک SWOT که یکی از تکنیک‌های مورد استفاده در برنامه‌ریزی استراتژیک می‌باشد برای انتخاب و تعیین نوع استراتژی‌های انتخابی و از مدل فرایند تحلیل شبکه ANP برای تعیین اولویت بندی استراتژی‌های انتخابی برای اولویت اجرا توسط ارگان‌های مختلف در راستای ارتقای گردشگری ساحلی بندر دیلم استفاده کرده است. تکنیک SWOT یکی از موثرترین روش‌ها و تکنیک‌های استفاده از تشکیل ماتریس نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدات حاصل از برخورد عوامل و اثرات شرایط مختلف در یک منطقه برای برنامه‌ریزی است. در واقع این روش مبنایی برای یک چهارچوب مفهومی به جهت انجام تحلیل‌های سیستمی محسوب می‌شود که امکان بررسی عوامل و مقایسه تنگناها و تهدیدات که از جانب موقعیت‌های مختلف چه درونی و یا خارج از مرزهای محدوده متوجه آن می‌شود را به صورت یکپارچه مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. ترکیب و تلفیق این عوامل مبنایی برای انتخاب سناریوی انتخابی از میان گزینه‌های چهارگانه زیر می‌باشد:

جدول ۱: استراتژی‌های چهارگانه و نحوه تعیین آن

ماتریس SWOT	نقاط قوت (S)		نقاط ضعف (W)	
	فرصت‌ها (O)	تهدیدها (T)	فرصت‌ها (O)	تهدیدها (T)
فرصت‌ها (O)	استراتژی‌های SO [حداکثر - حداکثر]	استراتژی‌های ST [حداکثر - حداقل]	استراتژی‌های WO [حداقل - حداکثر]	استراتژی‌های WT [حداقل - حداقل]
فرصت‌ها (O) فهرست می‌شود	با بهره‌گیری از نقاط قوت از فرصت‌ها استفاده می‌شود.	برای احتراز از تهدیدات از نقاط قوت استفاده می‌شود.	با بهره‌گیری از فرصت‌ها نقاط ضعف از بین برده می‌شود.	نقاط ضعف را کاهش می‌دهد و از تهدیدها پرهیز می‌شود.

Source, Haydari & Yari, 2015

پس از تشکیل ماتریس و انتخاب نوع سناریوی مبنایی و ارائه استراتژی‌های متصور در این زمینه با استفاده از تکنیک و مدل فرایند تحلیل شبکه مهمترین سناریوهای پیش رو انتخاب می‌گردد. اما فرآیند تحلیل شبکه ای^۱ نظریه جدیدی است که فرآیند تحلیل سلسله مراتبی را برای پرداختن به وابستگی در بازخورد توسعه می‌دهد و به این

¹ Analytical Network Process

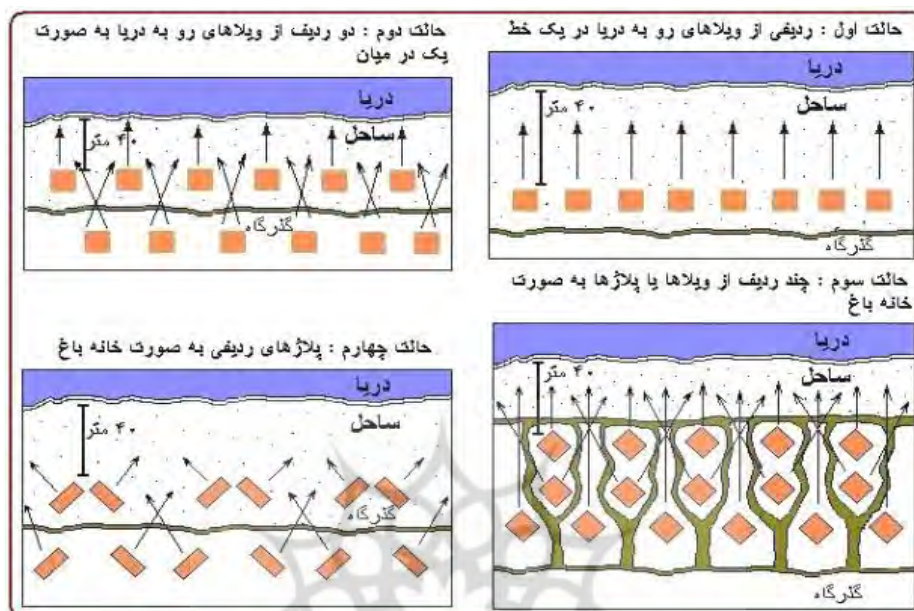
منظور از رهیافت ابر ماتریس استفاده می‌کند. ساعتی روش ANP را برای حل مسایلی که وابستگی بین گزینه‌ها یا معیارها را دارند پایه‌ریزی کرد (ANP. (Monavvarian et al, 2011: 541 از سه گام اصلی: پایه‌ریزی مدل و ساختار مسئله، تشکیل ماتریس مقایسات زوجی و بردارهای تقدم و ارائه سوپر ماتریس تشکیل می‌شود (Liao et al, 2011: 1326) حجم نمونه ۲۰ نفر از و جامعه آماری نخبگان شهرستان دیلم می‌باشد.

مبانی نظری

گردشگر، بازدیدکننده ای است که به منظور تفریح و استراحت، گذراندن تعطیلات، بازدید از نقاط دیدنی، انجام امور پزشکی درمانی و معالجه، تجارت و ورزش، زیارت و... به کشوری غیر از کشور خود سفر می‌کند، مشروط بر اینکه حداقل مدت اقامت وی از ۲۴ ساعت کمتر و از ۳ ماه بیشتر نبوده (Parsanian & Arabi, 2004: 22) و کسب شغل هم مدنظر است (Vasi & Mehmandost, 2015: 140). طبق آخرین تعریف سازمان ملل، گردشگری، مجموعه اقداماتی است که یک فرد یا گروه در مکانی غیر از محیط معمول زندگی خود انجام دهند و این می‌سفر بیش از یکسال طول نمی‌کشد و هدف از آن سرگرمی، تفریح، استراحت و ورزش و فعالیت‌هایی از این قبیل است (UNWTO, 2014). گردشگران از دیرباز به مناطق ساحلی توجه داشته اند، زیرا محدوده‌های ساحلی تلفیقی زیبا از دریا و ساحل و محیطی آرام بخش به وجود آورده است (Bayk Mohammadi, 2007: 51). در نظر گرفتن تنوع کیفی طبقات اجتماعی در اینگونه گردشگری و مهیا کردن زمینه فعالیت‌های تفریحی مربوطه، بهره‌برداری پایدار از منابع ساحلی را توسعه می‌دهد (Papoliyazdi, 2008: 54) در واقع سواحل و مناطق وابسته به دریا برای آفتاب‌گرفتن، شنا، قایق‌سواری، موج‌سواری، اسکی روی آب، پرواز در هوا، غواصی، ورزش‌های ماهی‌گیری و سایر فعالیت‌های آبی تفریحی، جاذبه‌های اصلی در بسیاری از نقاط جهان هستند. این جاذبه‌ها می‌توانند هم گردشگرهایی با گرایش عام که استراحت و تفریح را جستجو می‌کند و هم گردشگرهایی با گرایش خاص را که در فعالیت‌هایی مانند غواصی و ماهیگیری شرکت می‌کنند جذب کنند (Zargham Brojeni, 2011: 168). مفهوم گردشگری ساحلی، طیف کاملی از گردشگری، فراغت و فعالیت‌های تفریحی را که در نواحی ساحلی و آب‌های نزدیک سواحل روی می‌دهد را در بر می‌گیرد (Mosavi et al, 2016: 25). سواحل علاوه بر جذابیت‌های که به خودی خود دارد، ممکن است به دلیل برخورداری از یک ویژگی خاص، از سایر عوارض مشابه متمایز شود (Ali Akbari, 2013: 35). در حقیقت منابع طبیعی و فرهنگی که پایه و اساس گردشگری و تفریح را در ساحل شکل می‌دهند، شامل مسائل عمده ای نظیر آب و آبریزان، پوشش گیاهی، توپوگرافی زمین شناسی و خاک، اقلیم، ویژگی‌های تاریخی از ویژگی‌های نژادی، اطلاعات و راهنماها، فعالیت‌های ساختمانی، صنعت و تأسیسات (Keshavari & Taymori, 2011, 77) گردشگری و تفریح در نواحی ساحلی، دارای جایگاهی است که در چهار زیر منطقه موازی با ساحل قرار دارد:

منطقه آب‌های ساحلی: منطقه آب‌های ساحلی ۱ دریایی اکولوژیکی نزدیک ساحل، از فلات قاره شروع می‌شود و تا ساحل ادامه دارد. و غنی ترین منطقه برای ماهیگیری است و شامل صخره‌ها و ستون‌های سنگی می‌باشد. این قسمت برای سفر به جزایر نزدیک مورد استفاده قرار می‌گیرد منطقه ساحل محدوده ای از دریا و خشکی را در بر می‌گیرد. بخصوص اگر گسترده و شنی باشد، بسیاری از بازی‌ها و ورزش‌های آبی گروهی را حمایت می‌کند.

منطقه ساحل: منطقه ساحل ۱ هم محدوده ای از دریا و هم محدوده ای از خشکی را در بر می گیرد. بخصوص اگر گسترده و شنی باشد، بسیاری از بازیها و ورزشهای آبی گروهی را حمایت می کند. منطقه پهنه کرانه ای: منطقه کرانه ای ۲ به ناحیه پشت منطقه ساحل اطلاق می شود و بسیاری از تفریحات دریایی را حمایت می کند. مانند چادر زدن، پیک نیک و گردش بیرون شهر. در برخی مکانها، این منطقه هتلها و برخی مشاغل را در بر می گیرد. چشم انداز مهم این منطقه منظره دریاست.

نمودار ۱: نحوه قرارگیری پلاژها و برخورداری از منظره دریا (source, Karimi, 2010)

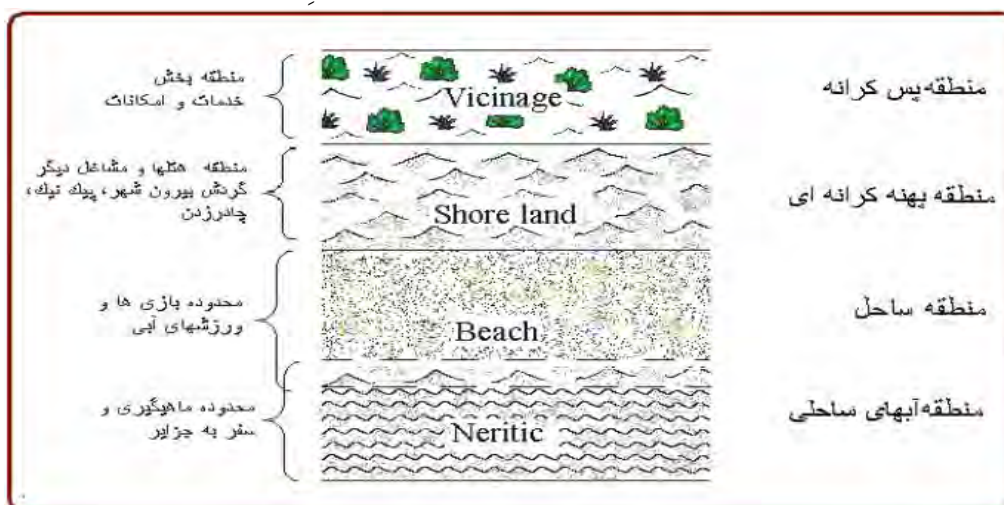
○ منطقه پس کرانه

اراضی پشت مناطق ساحلی عموماً شامل مناطقی است که خدماتی را برای فعالیتهای تفریحی در بر می گیرد. منظره ساحلی توسط پستی‌ها و بلندی‌ها و پوشش گیاهی شکل گرفته است (Karimi, 2010, 8). چند نوع فعالیت ساختاری وجود دارد که بر تغییر فیزیکی خط ساحلی تأثیر می گذارد و شامل خانه سازی، توسعه صنعتی، بنادر، مسیرهای کشتیرانی، خاکریزها، گذرگاه‌های خشکی، دیوارهای دریا، موج شکنها، پروژه‌های استوار سازی شنها و ساحل، موانع نگهدارنده طوفان‌های دریایی و امواج و غیره می‌شود (Bostwick, 2000 : 90). بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و توسعه در جوامع پیشرفته نشان می‌دهد که همه‌ی این کشورها علاوه بر زیرساخت‌های مناسب و پتانسیل‌های بالای گردشگری و جغرافیایی، از نهادهای تربیتی، حرفه‌ای و آموزشی توانمند و کارا نیز برخوردارند. پرسنل سازمان‌های دولتی و خصوصی گردشگری، با ارائه خدمات مطلوب به ارباب رجوع و سرمایه‌گذاران در واحدهای اقتصادی و گردشگری، نقش به‌سزایی در جذب گردشگر و سرمایه‌گذار و در نتیجه کمک به رشد و توسعه کشور و جامعه دارد. (شمس الدینی و همکاران، ۱۳۹۵، ۸۹) سواحل از دیر باز نقش غیر قابل‌جانیشینی در اقتصاد و توسعه تمدن‌ها دارا بوده، بعنوان مدخل ورود به دریا در سراسر جهان منابعی جهت تغذیه، حمل و نقل، دسترسی به انرژی و تفریح برای شمار روز افزون مردم فراهم آورده‌اند. چنین ویژگی‌هایی سبب تمرکز

¹ Beach

² Shoreland

انسان و مجموعه خدماتی وابسته به آن در کرانه دریاها گردیده است و توسعه این روند فضای این ناحیه ساحلی را متحول ساخته به تدریج اشکال طبیعی و زیستگاه‌های منحصر بفرد، جای خود را به فعالیت‌های بشری می‌دهند که هر یک به نحوی آلاینده‌های مختلفی را به ناحیه ساحلی و دریا وارد می‌کنند (Daneshkar, 1999:28).

نمودار ۲: قسمت‌های مختلف بخش‌های ساحلی (source, Karimi, 2010)

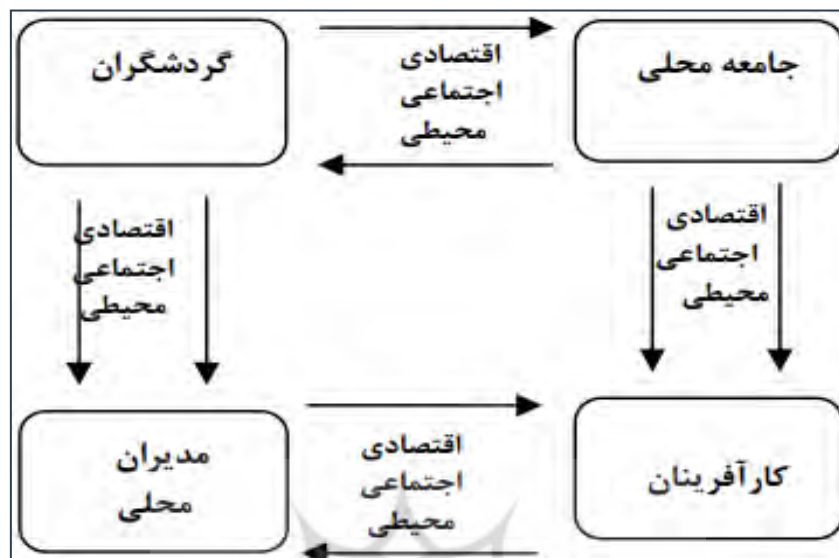
گردشگری پایدار در نواحی ساحلی

با شروع قرن بیست و یکم، صنعت گردشگری به یکی از پردرآمدترین صنایع دنیا تبدیل شد؛ به گونه ای که رقابت چشمگیری در میان بسیاری از کشورهای جهان برای جذب گردشگران به چشم می‌خورد. همچنین گردشگری به عنوان صنعتی پویا و با ویژگی‌های منحصر به فرد، بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را به خود اختصاص داده است و این در حالی است که صنعت گردشگری به عنوان فعالیتی که در دنیای امروزی توان اثرگذاری بر فرایند توسعه ی متوازن و خردورزانه را در تمامی دنیا به نمایش می‌گذارد و به عنوان رکن اصلی توسعه ی پایدار یاد می‌کنند. (HasanNezhad et al, 2015, 34)

نمودار ۳: ابعاد اصلی توسعه پایدار (Source, DavariNezhad et al. 2012)

به عبارت دیگر، اهمیت صنعت گردشگری که اقتصاددانان آن را سومین صنعت بزرگ دنیا می‌دانند، به اندازه ای است که هر کشوری علی‌رغم میزان سطح توسعه ای که دارد، خواهان اثرات مثبت آن اعم از توسعه اقتصادی، ارتقا ارتباطات و صلح بین‌المللی، بهبود استاندارد زندگی، حفاظت از میراث فرهنگی و... است (HajiNejad et al, 2015:21).

نمودار ۴: تعامل ذینفعان در ارتباط با توسعه گردشگری

(Source, Novrozi&Badri,2016)

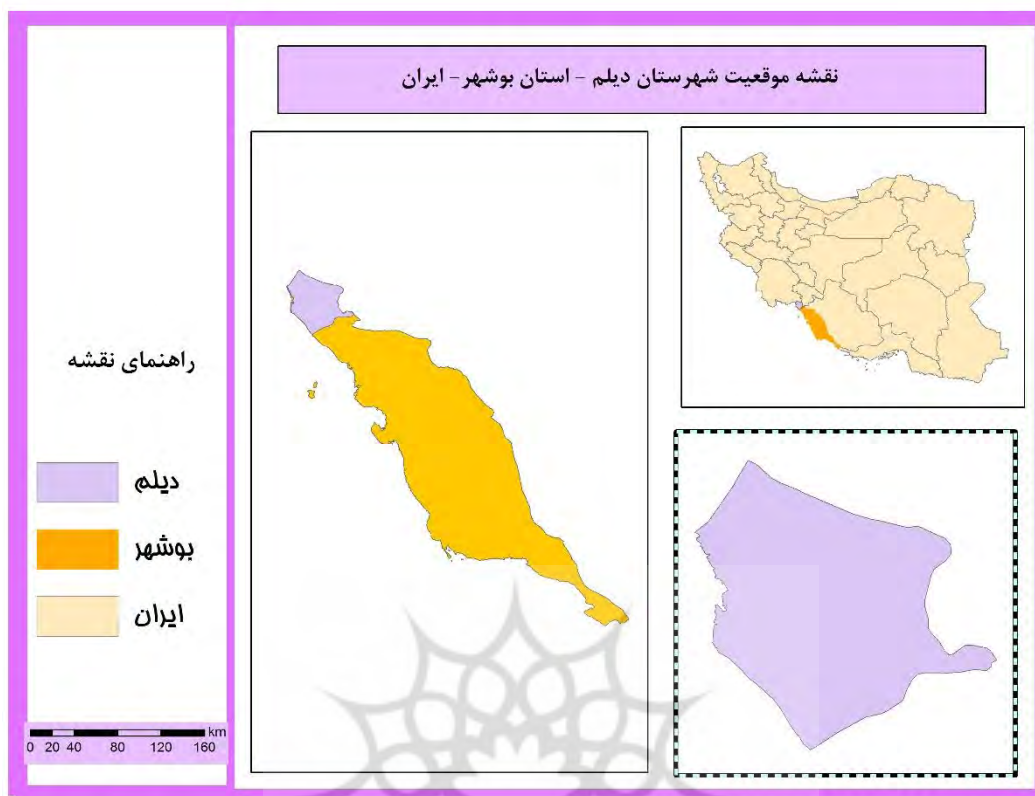
موضوع دیگری که در برنامه‌ریزی برای نواحی ساحلی بسیار اهمیت دارد، ارتقاء کیفیت گردشگری در چهارچوب اهداف توسعه پایدار است. نتایج حاصل از مطالعات تجربی نشان داده است که در صورت توجه به اصول گردشگری پایدار، گردشگری آثار مثبتی بر محیط برجای خواهد گذاشت (European Communities, 2000: 14). گردشگری پایدار به نوعی از گردشگری اشاره دارد که به مدیریت تمامی منابع منجر می‌شود؛ به شیوه ای که ضمن رعایت شئون فرهنگی، فرآیندهای زیست محیطی، تنوع عوامل زیست محیطی و نظام‌های حمایتی زندگی حفظ شود. برای این منظور باید شاخص‌هایی را تعریف نمود که از طریق آنها بتوان میزان پایداری گردشگری را ارزیابی کرد (Ranjbarn& Zahedi, 2010,81).

محدوده مورد مطالعه

بندر دیلم در شمال استان بوشهر واقع و شامل دو بخش مرکزی و بهرگان متشکل از شهر دیلم و دهستانهای لیرای شمالی، جنوبی و حومه می‌گردد. این بندر از شمال به استان خوزستان، از جنوب به شهرستان گناوه، از مشرق به استان کهگیلویه و بویراحمد و از غرب به خلیج فارس محدود می‌گردد. بندر دیلم در طول جغرافیایی ۵۰ درجه و ۹ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۰ درجه و ۳ دقیقه و ارتفاع ۱۰ متری از سطح دریا قرار دارد و در ۲۳۲ کیلومتری بوشهر قرار دارد. آب و هوای دیلم گرم و مرطوب است. اهالی بندر دیلم آریایی نژادند و زبان لری را با لیرای صحبت می‌کنند. در ماه‌های آذر، دی و بهمن آب و هوای این بندر نسبتاً سرد و بقیه سال هوای گرم و مرطوب دارد. شهرستان دیلم دارای دو بخش مرکزی و امام حسن است.

مرکز این شهرستان شهر بندر دیلم است. شهر امام حسن دیگر شهر آن است. جمعیت این شهرستان همراه با روستاهای اطراف آن نزدیک به ۳۰ هزار نفر می‌باشد (Statistical Yearbook of Bushehr Province, 1394, 15).

منطقه گردشگری و تفریحی حماد، وسعت ۶۰ هکتار اراضی جنگلی بکر و فوق‌العاده زیبا و مشرف به دریای خلیج فارس، خورهای متعدد و زیبا، سواحل شنی و نرم از جاذبه‌های گردشگری این منطقه می‌باشد.

نقشه ۱: موقعیت سیاسی و جغرافیایی شهرستان دیلم در استان بوشهر

Source: Writers, 2017

بحث و یافته‌های پژوهش

با استفاده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای در زمینه گردشگری ساحلی و زمینه‌های توسعه آن مهمترین نقاط قوت (۸ مورد)، ضعف (۷ مورد)، فرصت (۸ مورد) و تهدیداتی (۸ مورد) که می‌تواند به اشکال مختلف بر توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم اثر بگذارد، شناسایی شده و در قالب جدول زیر ارائه شده است. پس از تشکیل سوپرماتریس اولیه با نظرخواهی از حدود ۲۰ نفر از خبرگان مسائل گردشگری و آشنا به قابلیت‌های منطقه، میزان ارجحیت و رتبه هریک از نقاط قوت، ضعف فرصت و تهدیدات گردشگری ساحلی در بندر دیلم بدست آمده است که در قالب جداول زیر اشاره می‌گردد:

جدول ۲: ماتریس عوامل موثر در قوت‌ها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و تهدیدات موثر بر توسعه گردشگری ساحلی بندر دیلم

عوامل قوت منطقه	ضریب	رتبه	وزن نهایی
S1-موقعیت جغرافیایی و ژئواستراتژیکی قرارگیری بندر دیلم	0/145	۴	0/58
S2- وجود سواحل نرم شنی بکر و زیبا و طولیل در کناره خلیج	0/145	۴	0/58
S3- وجود خورهای زیبا و دیدنی	0/13	۳	0/39
S4- عمق مناسب آب و امکان توسعه ورزش‌های تابستانی و زمستانی	0/12	۲	0/24
S5- تنوع پرندگان بومی و مهاجر در منطقه	0/125	۳	0/375
S6- وجود فضاهای انسانساخت و یادگار گذشته.	0/1	۱	0/1
S7- آب و هوای مناسب نسبت به سایر بخش‌های استان به ویژه در فصل سرد سال در کشور	0/11	۲	0/22
S8- پوشش گیاهی متنوع در ناحیه بندر دیلم به ویژه در مجاورت بندر حماد	0/125	۳	0/375

مجموع			
2/86	-	1	
عوامل ضعف منطقه			
وزن نهایی	رتبه	ضریب	به
0/88	۴	0/22	W1- کمبود نیروی متخصص و کارآمد در ارائه خدمات و توسعه فعالیت‌های گردشگری
0/88	۴	0/22	W2- فقدان زیرساخت‌های مناسب در افزایش جذب گردشگران
0/423	۳	0/141	W3- توزیع نامناسب گردشگران در فصول سال
0/198	۲	0/099	W4- آلودگی‌های زیست محیطی ناحیه ساحلی
0/198	۲	0/099	W5- نبود پایگاه اطلاعاتی مناسب در خصوص زمینه‌های گردشگری در سطح منطقه
0/08	۱	0/08	W6- نبود همگرایی در زمینه اتخاذ تصمیمات راهبردی در سطح منطقه
0/423	۳	0/141	W7- نبود امکانات رفاهی و اقامتی مناسب اولیه در منطقه.
مجموع			
3/082	-	۱	
عوامل فرصت منطقه			
وزن نهایی	رتبه	ضریب	به
0/375	۳	0/125	O1- موقعیت جذب گردشگران کشورهای حاشیه خلیج
0/375	۳	0/125	O2- موقعیت ترانزیتی بندر و دسترسی به کانون‌های جمعیتی و همسایگی با سه استان.
0/68	۴	0/17	O3- ارتقای انگیزه و میل به گردشگری در شهروندان همسایگان خارجی کشور
0/36	۳	0/12	O4- بهره‌گیری از امکانات اسکله‌های صیادی موجود منطقه برای توسعه گردشگری دریایی
0/22	۲	0/11	O5- دسترسی به فرودگاه امام حسن در فاصله ۲۷ کیلومتری
0/23	۲	0/115	O6- امکان سرمایه‌گذاری در زمینه فعالیت‌های تجاری و قابلیت رونق گردشگری تجاری
0/36	۲	0/12	O7- قابلیت استفاده از تاسیسات صیادی جهت رونق فعالیت‌های گردشگری دریایی و ساحلی
2/6	۳	0/115	O8- برنامه‌ریزی مصوب و نگاه آینده‌نگرانه به گردشگری و توسعه همه‌جانبه منطقه
مجموع			
۵,۲		۱	
عوامل تهدید منطقه			
وزن نهایی	رتبه	ضریب	به
0/39	۳	0/13	T1- ایجاد زیرساخت‌های مشابه در مناطق مجاور این منطقه
0/26	۲	0/13	T2- عدم اختصاص بودجه کافی برای توسعه گردشگری این منطقه
0/24	۲	0/12	T3- ضعف تبلیغات و معرفی منطقه برای جذب گردشگر
0/24	۲	0/12	T4- مدیریت نا کارآمد شهری برای سرمایه‌گذاری و جذب توریسم شهری
0/24	۲	0/12	T5- آب و هوای گرم و شرجی در بخش‌های زیادی از سسال
0/39	۳	0/13	T6- عدم وجود زیرساخت‌های گردشگری نظیر هتل‌ها، اقامتگاه‌ها.
0/24	۲	0/12	T7- تبلیغات بیگانگان در زمینه کاهش گردشگری کشور و منطقه
0/39	۳	0/13	T8- حضور قدرتمند رقبای گردشگری در نواحی جنوبی خلیج فارس.
مجموع			
2/39		1	

Source: Writers, 2017

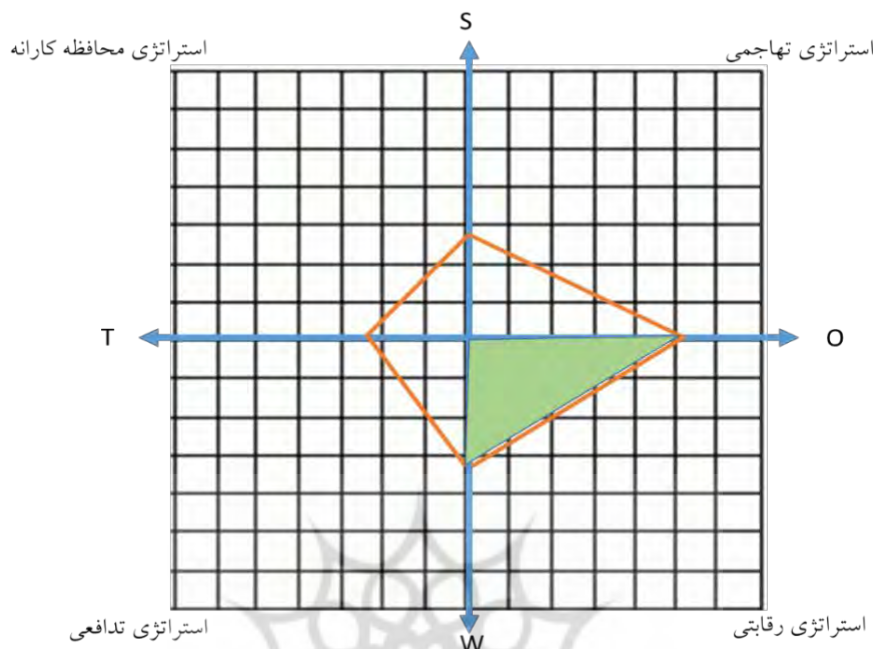
از بین عوامل چهارگانه مدل سوات کمبود نیروی متخصص و کارآمد در ارائه خدمات و توسعه فعالیت‌های گردشگری با وزن نهایی ۸۸/ و ارتقای انگیزه و میل به گردشگری در شهروندان همسایگان خارجی کشور با وزن ۶۸/ بالاترین ضریب وزنی را به خود اختصاص داده است. پس از تشکیل سوپرماتریس اولیه از مهمترین عوامل تاثیرگذار بر توسعه گردشگری ساحل در بندر دیلم، با محاسبه نقاط حاصل از برخورد مقدار وزن نهایی هر یک عوامل چهارگانه بر صفحه مختصات، جهت و نوع استراتژی‌های انتخابی برای مواجهه با زمینه برنامه‌ریزی استراتژیک بر مبنای قابلیت‌های SWOT مشخص می‌گردد. از مزیت‌های این تکنیک این است که می‌توان در چهارچوب‌های مختلف تحقیقی از بخش‌های مختلف آن بهره‌های جداگانه ای برد. به عنوان مثال در قالب برنامه-ریزی استراتژیک در بسیاری از موارد نیازی به حل ماتریس نهایی ساخته شده نیست. تنها از ماتریس بدست آمده که برای شناخت مسائل مختلف در حیطه محدوده مورد بررسی می‌باشد استفاده می‌گردد.

جدول ۳: ضریب نهایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدات گردشگری بندر دیلم

عوامل	قوت	ضعف	فرصت	تهدید
ضریب نهایی	۲,۸۶	۳,۰۸۲	۵,۲	۲,۳۹

Source: Writers, 2017

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، عامل قوت ضریب $2/86$ و ضعف $3/082$ را به خود اختصاص داده است و و ضریب نهایی فرصتها $5/2$ و ضریب تهدید نیز $2/39$ می‌باشد.

نمودار ۵: انتخاب نوع استراتژی‌های ملاک عمل در پژوهش

Source: Authors, 2017

با متصل کردن نقاط مربوط به این عوامل بر روی نمودار فوق، مساحت مربعی که دارای وسعت بیشتری باشد به عنوان تعیین کننده نوع استراتژی‌های انتخابی ملاک عمل قرار خواهد گرفت. همانطور که نمودار فوق نشان می‌دهد، استراتژی‌های انتخابی در این پژوهش از نوع استراتژی‌های رقابتی (WO) می‌باشد که هدف از آن این است که با بهره‌گیری از فرصت‌هایی که متوجه گردشگری بندردیلم می‌باشد، نقاط ضعف و کاستی‌هایی که بندر دیلم برای توسعه گردشگری دارد، پوشش داده شود. راهبرد انطباقی یا راهبرد کمینه-بیشینه (wo) که راهبردهای رقابتی نیز گفته می‌شود ماهیت رقابتی دارند. برپایه مهمترین فرصت‌هایی تدوین می‌شوند که منشاء شکل‌گیری آنها بیرون از محدوده بوده و در راستای پاسخگویی به ضعف‌هایی انتخاب شده است که در توسعه گردشگری گردشگری ساحلی در بندر دیلم با آن مواجه هستیم.

در توسعه گردشگری در نواحی مختلف تنها تدوین مجموعه ای از استراتژی‌ها و راهبردها کفایت نمی‌کند. بلکه متولین برنامه‌ریزی گاهاً به علت تنوع استراتژی‌ها و عدم مشخص بودن اولویت آنها برای اجرا، چندان خود را مقید به اجرا و پیگیری نمی‌دانند و یا در فرایند اجرا سردرگمی پیش خواهد آمد. بنابراین در ادامه روند بررسی حاضر با استفاده از مزیت‌های تکنیک ANP میزان اهمیت هر یک از گروه‌های اصلی راهبردهای توسعه اولویت نوع استراتژی‌های انتخابی جهت توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم انتخاب می‌گردد.

جدول ۴: تعیین اولویت گروه‌های استراتژی و اولویت راهبردها جهت اجرا با استفاده از تکنیک ANP

گروه استراتژی		استراتژی انتخابی	
دسته	میزان اهمیت	اولویت اجرا	استراتژی
اولویت اجرا	میزان اهمیت	اولویت اجرا	استراتژی
درگروه	اهمیت		

اقتصادی	۰،۴۲۲	اول	اختصاص مشوق‌های مالی برای جلب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی	دوم	۰،۱۹۹
			ایجاد امنیت و ثبات اقتصادی و سیاسی در ایجاد تعامل با کشورهای دیگر.	اول	۰،۷۳۳
			ارائه خدمات برای گردشگران خارجی در حد استانداردهای جهانی برای جلب رضایتمندی گردشگران.	سوم	۰،۰۶۷
بازاریابی و تبلیغات	۰،۰۴۱	پنجم	بسترسازی برای معرفی تولیدات سنتی و صنایع دستی منطقه و برند کردن آنها در سطوح ملی و منطقه ای.	اول	۰،۸
			توجه به استراتژی‌های جدید در زمینه تبلیغات و بازاریابی گردشگری در عمق مناطق گردشگری کشورهای حاشیه خلیج فارس و معرفی منطقه.	دوم	۰،۲
مدیریت و برنامه‌ریزی	۰،۲۳۱	دوم	ایجاد زمینه مشارکت مردم محلی و تقویت نقش مدیریتی مردم محلی در برنامه‌های آتی گردشگری.	اول	۰،۷۴۵
			پایش نمونه‌های مشابه در برنامه‌ریزی نواحی ساحلی و استفاده از تجارب کشورهای دیگر.	دوم	۰،۱۵۶
			پایش مداوم فعالیت‌های توسعه بخش گردشگری در کشورها و مناطق خارجی همجوار در راستای پروژسسانی فعالیت‌های گردشگری محدوده و ازدست ندادن مزیت گردشگری موجود.	سوم	۰،۹۸
زیست محیطی	۰،۱۲۹	چهارم	رعایت استانداردهای زیست محیطی حفاظت از محیط زیست به ویژه در بارگذاری‌های فعالیت‌ها.	اول	۰،۶۶۶
			شناسایی مناطق حساس اکولوژیکی و برنامه‌ریزی برای مدیریت بهره‌مندی آینده نگران از آنها.	دوم	۰،۳۳۳
			استفاده ویژه از فرهنگ، موسیقی و آداب محلی برای رونق گردشگری در محدوده.	اول	۰،۴۵۳
فرهنگی و آموزشی	۰،۱۷۴ -	سوم	راه اندازی کارگاه‌ها و گروه‌های آموزشی برای ارتقای سطح فرهنگی و پذیرش آگاه‌های عمومی مردم.	سوم	۰،۱۶۱
ترویجی			ایجاد رشته‌های دانشگاهی مربوط به گردشگری در دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی منطقه	دوم	۰،۲۳۳
			ایجاد بوم گردهای محلی آموزش دیده برای خدمات دهی به گردشگران داخلی و خارجی.	پنجم	۰،۰۵۲
			ایجاد زمینه‌های همکاری با موسسات خیره گردشگری جهان در راستای تقویت برنامه‌ریزی و آموزش مدیران و نیز کادرهای گردشگری و نیروی انسانی وابسته به فعالیت‌های گردشگری منطقه.	چهارم	۰،۰۹۰

Source: Authors, 2017

همانطور که در جدول ۴ نیز مشخص است استراتژی‌های انتخابی برای توسعه این ناحیه به ترتیب از نوع اقتصادی، مدیریتی و برنامه‌ریزی، فرهنگی و آموزشی و ترویجی جنبه‌های مختلف گردشگری، توجه به محیط زیست منطقه به عنوان منبع اصلی گردشگری و نیز انتخاب شیوه‌های معرفی و بازاریابی به متقاضیان و گردشگرانی می‌باشد که تمایل استفاده از مزیت‌های گردشگری این منطقه را دارند. از دیگر مزیت‌های استفاده از تکنیک ANP این است که می‌توان با کمک آن از بین راهبردهایی که برای گروه‌های مختلف نیز تعیین تدوین شده است، مهمترین‌ها را برحسب میزان اولویت برای اجرا در گروه‌های استراتژی انتخاب کرد.

تحلیل‌های انجام شده بر اساس مدل ANP در جدول ۴ نشان می‌دهد که استراتژی ایجاد زمینه مشارکت مردم محلی و تقویت نقش مدیریتی در برنامه‌های آتی گردشگری با ۷۵۴/۰ بالاترین اولویت و استراتژی ایجاد بوم گردهای محلی آموزش دیده برای خدمات دهی به گردشگران داخلی و خارجی با امتیاز ۰۵۲/۰ پایین‌ترین اولویت را به خود اختصاص داده است. به طور کلی استراتژی‌های انتخابی باید از نوع کمینه - بیشینه باشد تا از فرصت‌هایی که متوجه استان است بتوان در راستای از بین بردن ضعف‌های توسعه گردشگری ساحلی بندردیلم استفاده کرد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

موقعیت مناسب و نزدیکی بندردیلم با همسایگان حاشیه جنوبی خلیج فارس دارد از یک طرف و نیز همسایگی با سه استان کشور خود زمینه ای مساعد برای جذب گردشگران را فراهم می‌نماید. در راستای تقویت زمینه‌های گردشگری دریایی و ساحلی نیز این ناحیه از استان بوشهر با مشکلات زیادی روبه رو می‌باشد که به اشکال مختلف می‌تواند توسعه گردشگری به ویژه در زمینه گردشگری ساحلی را با مشکلات مختلفی مواجه نماید. مشکلاتی نظیر کمبود نیروی انسانی متخصص و کارآمد که به توسعه فعالیت‌های گردشگری در این ناحیه پردازد و به نیازهای

خدماتی گردشگران آینده را تامین نماید از ضعف‌های اساسی این ناحیه در زمینه گردشگری به شمار می‌رود. بنابراین در راستای برنامه‌ریزی موثر گردشگری منطقه برپایه رویکردهای استراتژیک در این زمینه با استفاده از قابلیت‌های تکنیک SWOT مشخص شد که در راستای برنامه‌ریزی آینده نگرانه بایستی که استراتژی‌های انتخابی در حوزه کمینه - بیشینه یا رقابتی باشند تا بتوان با بهره‌گیری از فرصت‌هایی که برای گردشگری ساحلی بندر دیلم در خارج از حوزه خود وجود دارد، ضعف‌های آن را پوشش داد. باتوجه به فرصت‌ها و محدودیتهای بندر دیلم در حوزه گردشگری در مجموع ۱۵ راهبرد برنامه‌ریزی در قالب ۵ گروه اصلی تهیه و تدوین شده است. در راستای جهت دار کردن استراتژی‌های انتخابی و اولویت بخشیدن به آنها از مزیت‌های تکنیک فرایند تحلیل شبکه یا ANP استفاده گردید و مشخص شد که نوع استراتژی موثر برای توسعه گردشگری ساحلی در بندر دیلم، از نوع اقتصادی و در درجه بعدی مدیریتی خواهد بود. نتایج نشان می‌دهد که استراتژی ایجاد زمینه مشارکت مردم محلی و تقویت نقش مدیریتی در برنامه‌های آتی گردشگری با ۷۵۴/ بالاترین اولویت و استراتژی ایجاد بوم گردهای محلی آموزش دیده برای خدمات دهی به گردشگران داخلی و خارجی با امتیاز ۰۵۲/ پایین ترین اولویت را به خود اختصاص داده است. از بین عوامل چهارگانه مدل سوات کمبود نیروی متخصص و کارآمد در ارائه خدمات و توسعه فعالیت‌های گردشگری با وزن نهایی ۸۸/ و ارتقای انگیزه و میل به گردشگری در شهروندان همسایگان خارجی کشور با وزن ۶۸/ بالاترین ضریب وزنی را به خود اختصاص داده و عامل قوت ضریب ۲/۸۶ و ضعف ۳/۰۸۲ را به خود اختصاص داده است و ضریب نهایی فرصت‌ها ۵/۲ و ضریب تهدید نیز ۲/۳۹ می‌باشد. به طور کلی استراتژی‌های انتخابی باید از نوع کمینه - بیشینه باشد تا از فرصت‌ها در راستای از بین بردن ضعف‌های توسعه گردشگری بندر دیلم استفاده کرد. از دستاوردهای پژوهش می‌توان اشاره کرد که امروزه اهمیت صنعت گردشگری باعث شده است که دامنه وسیعی از برنامه‌های راهبردی و اجرایی در سطح کشورها و مناطق دارای جاذبه‌های گردشگری، برای توسعه این صنعت به اجرا درآید. تنوع بخشی به فعالیت‌های صنعتی و اقتصادی، بالا بردن شاخص‌های توسعه انسانی، رفاه، سلامت، زیست محیطی، توجه به پایداری اجتماعی، معرفی و نمایش توان ظرفیتهای گردشگری دیلم، توسعه فنی - فرآیندهای صنعتی و پیشرفتهای تکنولوژیکی در منطقه گردشگری و در مجموع، توسعه پایدار منطقه، از جمله عوامل اصلی و ضرورتها برای توسعه ظرفیتهای توسعه گردشگری در دیلم است.

با توجه به نتایج حاصله از پژوهش، پیشنهادهای در زمینه بهبود صنعت گردشگری دیلم ارائه می‌گردد.

- ایجاد زمینه‌های همکاری با موسسات خبره گردشگری جهان در راستای تقویت برنامه‌ریزی و آموزش مدیران و نیز کادرهای گردشگری و نیروی انسانی وابسته به فعالیت‌های گردشگری منطقه.
- ایجاد زمینه مشارکت مردم محلی و تقویت نقش مدیریتی مردم محلی در برنامه‌های آتی گردشگری.
- ارائه خدمات برای گردشگران خارجی در حد استانداردهای جهانی برای جلب رضایتمندی گردشگران.
- ایجاد پایگاه اطلاعاتی مناسب در خصوص زمینه‌های گردشگری در سطح منطقه
- امکان سرمایه گذاری در زمینه فعالیت‌های تجاری و قابلیت رونق گردشگری تجاری
- اختصاص بودجه کافی برای توسعه گردشگری این منطقه
- برگزاری دوره‌های آموزشی مدون و مستمر به صورت تخصصی و در زمینه وظایف و مسئولیت‌های محوله به مدیران و دست اندرکاران حوزه گردشگری دیلم

References

- Akbarian Ronizi and Bidri Seyyed Ali, 2016. Analysis of Stakeholders Understanding the Consequences of Tourism Development in Rural Areas Case Study: Lavasanat Area, Geography Magazine and Development No. 38. Spring.(In persion)
- Arabi, Mahmoud and Ali Parsanian (2003) Tourism in Perspective, Office of Cultural Studies, Tehran..(In persion)
- Beik Mohammadi, Hasan, 2006, Caspian Sea Coast, Sepehr Magazine, Period 12, Number 46
- Country, Bahareh and Timuri, Parviz 2010: Application of GIS and TIS in the feasibility of coastal tourism, Case study: Babolsar, Journal of Human Geography, Second year, No 4, Autumn
- Dinari, Ahmed, 2005, Urban Tourism (Iran and World) Vazhgan Khordad Publishing First Printing..(In persion)
- Davari Nezhad Moghaddam, Masoud, Ahmadi, Jamal and Khalidi, Nasser, 2012.National Conference on Sustainable Development and Urban Development of the Institute of Higher Education of Scholars, Isfahan, Iran..(In persion)
- European Commission. (2000) "Towards Quality Coastal Tourism", Italy, Official Publications of the European Communities.
- Fazenda, N. and Da Silva, F.N. and Costa, C. (2010). Douro Valley Tourism Plan; The plan as part of a sustainable tourist destination development process, Journal of World Hospitality and tourism, vol.2, No.4, pp: 428-440.
- Hassan Nejad, Ali, Majidi, Ahmad Vakerimi, Mohammad, 2015, Presentation of a Strategic Planning Pattern for Sustainable Rural Tourism Development Case Study of Small Lavasan Dastata, Geographic Research Volume 45, Issue 1, Pages 123-146.(In persion)
- Heydari, Jahangir and Yari, Munir. 2015, Geopolitical Analysis of Tourism of the North Coast of Kholbagh Persian, Second National Conference on Tourism and Nature Surveying of Iran..(In persion)
- Kin Hang (2007) The Southern Sound (Nanyin): Tourism for the Preservation and Development of Traditional Arts, Asia Pacific Journal of Tourism Research, Vol. 9, No. 4, pp. 373-382.
- Ketchum, Bostwick H; The Waters Edge: Critical Problems Of The Coastal Zone; The Colonial Press, USA, 2001 (Second Printing),PP:87-127.
- Karimi, Tahereh, 2010. Geographic and Environmental Impacts of Coastal Tourism and Sustainable Development, Journal of Tourism Management..(In persion)
- Liao, S-K. and Chen, Y-C. and Chang, K-L. and Tseng, T-W. (2011). Assessing the performance of Taiwanese tour guides, African Journal of Business Management, vol.5, No.4, pp: 1325- 1333.
- Mahallati, Mohammad ۲۰۰۲, Infrastructure for Tourism Development in Iran, Geographical Research, Number 51-52, Summer and Autumn..(In persion)
- Momforth , M. , Munt , I. (2003) Tourism and sustainability in the Third World : Development and new tourism in the Third world (۲nd ed.).. London :Routledge.
- Mehrabi, Reza, Seyed Ali, Mohammad and Rasouli, Nadia, 2013; Study of Obstacles in the Development of Tourism Industry in Iran, Journal of Management and Development, No. 4..(In persion)
- Morales S.A. 2007. "Ecotourism in Mexico", A Thesis Submitted in Conformity with the Requirements Forth Degree of Master of Laws (LLM) ,Graduate Department of Law, in the University of Toronto.
- Monavvarian, A. and Fathi, M.R. and Zarchi, M.K. and Faghieh, A. (2011 Combining ANP with TOPSIS in selecting knowledge management strategies (case study: Pars Tire Company), European journal of scientific research, vol.54, No.4, pp: 538- 546..(In persion)
- Papeli Yazdi, Mohammad Hossein and Saghaei, Mehdi, 2013. Tourism of Nature and Concepts, Tehran, Seventh Edition, Publication..(In persion)
- Quang Hung Do and Jeng Fung Chen, (2013) Prioritizing the Factor Weights Affecting, Tourism Performance by FAHP, International Journal of Engineering Business Management Taichung, Taiwan.
- Seed work, Afshin; Autumn, 1999 sensitive marine areas of Iran "; Journal of Environmental Science, No. 24 p. 28 – 38.
- Statistical Yearbook of Bushehr Province, 2016

- Shamsoddini, Ali; Derakhshandeh, elham; Karimi, Babraz, 2016; Evaluation of the Impact of Human Resource Empowerment on the Development of the Tourism Industry (Case Study: Kohgiluyeh and Boyerahmad Province), Regional Planning, Volume 6, Number 24. (In persion)
- Tafreshi, Alireza, 2012, Review of the most important barriers to tourism development in Iran. Starking Planning, Quarterly Journal of Social Sciences, Islamic Azad University, No. 14, Bahar, Pages 121-134..(In persion)
- UNWTO (2014), Tourism Highlights, 2014Edition, Madrid: World Tourism Organization.
- Waysi, Hadi and Memanodost, Khadijeh, 2016, The study of obstacles to the development of the international tourism industry in Iran with the emphasis on the introduction of the international tourism industry, Geopolitical Quarterly, Issue 11, pp. 156-135.
- Wen-Hsiang Lai , Nguyen Quang Vinh, (2013) An application of AHP approach to investigate tourism promotional effectiveness, Tourism and Hospitality Management, Vol. 19, No. 1.
- Zhang, x, 2012. Research on the Development Strategies of Rural Tourism in Suzhou Based on SWOT Analysis, Department of Education and Human Sciences, Suzhou.
- Ziaie, Mahmoud and Moslem Shojaei, Levels of Tourism Destinations: New Conceptual Analysis in Spatial Planning, Journal of Tourism Studies, Autumn 2010, No. 13..(In persion)

